

Myten om ungdomen

Fil. mag. Sture Larsson, folkhögskolelärare i Kalix, analyserar i denna artikel vissa sidor hos den moderna mytbildningen. Myten om ungdomen i dag företer stora likheter med den som florerade under mellankrigstiden. Då utmåldes judarna som syndabockarna, i dag är det kapitalisterna och i mytens form uppstår en ny våldsmentalitet, Che Guevara har blivit en sexualsymbol och en hjältesymbol. "Man flyr undan sitt individuella ansvar och söker bärga sig i ett nytt begrepp, den tredje världen, som har många drag gemensamma med nazismens tredje rike", skriver förf.

Ungdomen befinner sig på marsch.

Denna ungdom vill inte framsteg, den vill makt. Den predikar hat och den vill våld. Vi som upplevde det andra världskriget och dess förspel känner till bilden. På samma sätt marscherade en gång ungdomen i mellankrigstidens Europa. Vi känner igen glimten i ögat, tron på ungdomen "med viljor av Kruppstål". På den tiden lärde sig de unga hata en ras, den semitiska, och fann den stora syndabocken i juden. I dag har de en liknande syndabockssymbol i kapitalisten.

Myten om ungdomen är en skapande myt, lika stark som någonsin myten om den rene ariern.

Denna ungdom vill avskaffa alla auktoriteter i världen utom en enda, sig själv. Den är blåögd och tror att den i allt bär utvecklingen och framtiden inom sig. Den behöver inget stöd, inga lärare, inga kunskaper och inga insikter. Den är sin egen tro.

All mytbildning har något patologiskt över sig. Den uppstår genom en avtrubning av det sunnda omdömet hos de mytskapande och rycker andra med sig. Ingen har bättre beskrivit själva processen än H C Andersen i "Kejsarens nya kläder". Typerna är här de bedragna, bedragarna och de inbillningssjuka. Endast *barnet, som inte var moget för påverkan* märker att den mest inbillningssjuka av dem alla, kejsaren själv, inte bar några kläder. Här har vi alla de ingredienser som ingår i en myt, men när det gäller att svara på frågan om hur

en myt bildas ger sagan inget svar.

Ungdomen tror stort om sig själv, och de äldre väntar sig stora ting av ungdomen. Förr fanns det härvid en kommunikation mellan fäder och söner: "ille faciet". I dag vill den unge inte veta av den äldre, den vill så fort som möjligt överta makten: "rösta ungt".

Ungdom utan framtid?

Den äldre generationen har skuld till mångt och mycket i denna utveckling, eftersom den varit med om att skapa ungdomsmyten, då den kände ett behov av den. Däremot trodde den aldrig att den ungdom, som den fostrat, skulle som tack göra uppror mot det goda samhället.

Studentupproren över hela världen, såväl i väst som i öst, kan synas skrämmande. De kommer så plötsligt och våldsamt. Varje dynamiskt samhälle har dock alltid sina ungdomsproblem. Men vi glömmar lätt bort att detta samhälle också har sina mörka baksidor. Skall ungdomen i ett riktigt samhälle kunna utvecklas, måste i samhället finnas en riktig ungdomsvård och ett rätt ungdomsskydd. På den punkten brister det betänkligt. Och om ungdomen anser sig kunna ta hand om sig själv, om den varken behöver vård eller skydd, då är den född gammal, då har den ingen framtid att se fram emot.

En kuslig bild av en sådan *vägens ungdom* (termen lånad från Gabriel Marcel's filosofi om *homo viator*) har Pär Lagerkvist gett oss i novellen "Lilla

korståget" i novellsamlingen "I den tiden" (1935), vilken han skrev under intryck av diktaturtankens segertåg i mellankrigstidens Europa. Den tidens revolt var också en ungdomsrevolt, vilken till sist mynnade ut i andra världskriget:

"Också barnen fick på den tiden militär utbildning, var samlade i truppförband och övades på ett fullt fältmässigt sätt och hade sina egna förläggningar och årligen återkommande manövrer då allt tillgick som under verkligt krigstillstånd. De vuxna hade ej någonting direkt med denna utbildning att göra, barnen övade i verkligheten sig själva och all ledning var anförtrodd åt dem."

"All ledning var anförtrodd åt dem." Detta var de ungas mål då och det är de ungas mål nu. På den tiden hette det att de "övas på ett fullt fältmässigt sätt." Nu heter det att de "övas i gerillakrigföring". Denna taktik har sedan gått över på kultursektorn, där man enligt stora föredömen från den kinesiska kulturrevolutionen bygger upp bl a gerillateater och gerillakonst och där man här i Sverige inom litteraturens område har sin egen tidskrift *Gorilla*, en sorts förvrängning av begreppet.

Att läsa Pär Lagerkvists novell i dag är nyttigt. Dess bitande ironi är hälsosam. Han har i denna novell kommit nära frågans lösning, hur den unge blir en myt, hur barnet upphör att vara barn, hur våldet blir en eggande lek. Sedan följer slutfasen, glorifieringen av de

unga som ger sina liv för sin idé:

”Det blev det inte heller. Varje vår på segerdagen tågade skolungdomen med flaggor i händerna ut till kyrkogården med alla de små gravarna där hjältarna vilade under sina små vita kors. Kullarna smyckades med blommor och i hänförda tal påmindes de om det förflutna, om oförvansklig ära och om barnslig heroisk offervilja. Flaggorna viftade i solen och rösterna ljud klara när de sjöng sina eldande sånger, strålade barnaögon såg fram emot nya hjältedåd.”

Med dessa ord slutar novellen, och som alltid överlämnar Lagerkvist åt läsaren att dra slutsatserna. Han nämner inte ett ord, hur dessa unga byggde upp sin stat, hur de skötte dess ekonomi, dess planhushållning osv. Det vore fel berättarteknik om han gjort det, ty då hade han slagit sönder revolutionsromantiken, det ironiska i skildringen, som är den frågeställning som läsaren kommer att syssla med långt efter det han läst novellen.

Ny våldsmentalitet

Dagens ungdomsrevolt accepteras av många av den äldre generationen. Ytterst sällan har någon ifrågasatt det berättigade i den eller ens frågat sig om det inte är så, att en ny våldsmentalitet håller på att växa fram mitt framför våra ögon, en våldsmentalitet som syns ädel och vacker, därför att den är klädd i mytens form. Ibland vill man sympatisera med den, ty den har lyckats ifråga-

sätta teknokraternas maktställning, om man inte visat att det är farligt att leka med våldet, även i oskyldig form.

Hur kan något sådant ske?

Själv upplever jag det som vår generation upptäckt sitt andliga tomrum, vilket tidens marodörer passat på att utfylla med ett nytt innehåll, i hopp om att därvid själva kunna överta makten. Kanske har Jean-Albert Gregoire gett det riktiga svaret, när han i *Le Figaro litteraire* skriver: ”Därför att den moderna människan och i all synnerhet ungdomen av i dag bittert saknar ideal.”

Ungdomen känner sig rolös och hemlös. Och morgondagen ter sig så oviss. Man har rivit alla broar bakom sig, och mellan ungdomen och den äldre generationen ligger ett stort svalg, mytens svalg.

Den äldre generationen hade ett ideal att kämpa för, antingen det nu hette fosterlandet, religionen eller familjen. Åt alla dessa begrepp hänler dagens ungdom. ”Att inte ha familj är trist, att ha familj är tragiskt”, uttryckte en ung chilensk vän till Gregoire sin livsinställning. Fosterlandsbegreppet dödades av det andra världskriget, och religionen satte man i nära sammanhang med allt detta förljugna, som det gamla samhället inpräglade i sin ungdomskader. Gregoire frågar:

”Vad återstår då i synnerhet för de unga?”

”Ingenting? — Jo, bilen.”

”Den moderna människan återfinner i bilen en personlighet, ett liv, ett ideal.”

Extasen

Några årtionden tillbaka i tiden möter vi ett namn som James Dean, film-skådespelaren, som likt en meteor steg upp på filmens stjärnhimmel och blev de ungas idol framför alla andra. Han levde som de roller han spelade, dvs mycket farligt. Hans stora lidelse var att åka bil och åka fort. Själv omkom han i en bilolycka.

Han blev den nya tidens förste gud, kring vilken uppstod en rik mytbildning redan under hans livstid. Som död kom han några år framåt att dyrkas som ett gudomligt väsen. Hans efterlevande älskade skrev en liten skrift över hans liv, som blev ett slags helgonförklaring. Det märkliga med skriften är att den har religiös anstrykning. Författarinnan påstår att hon trätt i förbindelse med James Dean efter hans död, och han har sagt henne: "Jag skall komma tillbaka och alltid vara när dig." Mytbildningen växte ut till en formlig James Dean-kult med sina klubbar och sina sammankomster. Detta smittade av sig, och en mängd små fansklubbar uppstod, där tonåringarna valde en filmstjärna till sin gud, ofta nu levande stjärnor. Höjdpunkten i deras firande var, när den dyrkade idolen en gång om året infann sig på deras klubb. Vid åsynen av denna eller denne föll man i extas, började skrika, tjuta och vråla, slita sig i håret och riva sönder sina kläder. Vi fick en ny andlig smitta, vilken så småningom nådde Sverige. Här ersattes filmstjärnorna av popidoler.

Därmed förs ett element in i bilden, som vi känner igen inom all mytbildning: extasen. Härmed har det obegränsade och det oberäkneliga blivit en maktfaktor att räkna med.

Efter varje stort krig tycks alla stora ord, alla fraser och alla manifestationer ha mist sin kraft. Man tror inte längre på något. Man ville endast leva ut, häftigt bränna sig själv till döds i uppeggande orgier. Man söker glömma den bistra verkligheten genom att fly undan nuet och söka ro och tillfredsställelse i ruset, vare sig nu detta blir ett alkohol- eller narkotika-rus eller rena orgier på sexualitetens område. Och den nya tiden fick sin sexsymbol i Marilyn Monroe, vilken som få kunde konsten att i sina filmer spela på instinkterna hos den breda publiken.

Che Guevara — handlings- och sexualmyt
Både sexualsymbol och hjältesymbol finns samlad i Che Guevara-gestalten. Han har växt ut över det som svagt fanns antytt både hos James Dean och Marilyn Monroe och blivit en Messiasgestalt. Lik James Dean levde han farligt, men på ett annat sätt. Han framstår som revolutionären som kräver handling, som sätter sitt liv på spel för den idé han tror på, under det att James Dean är den romantiske hjälten, som lever farligt för sin egen skull, som dyrkar farten, älskar bilen och bränner ut sig själv i ungdomens våldsamma längtan efter att ge sig helt åt livet.

Che Guevara blev den myt som tiden

kräver, såväl sexualmyt som handlingsmyt. Det finns vissa makabra drag i denna dyrkan, ty verkligt levande blev han först efter sin död. Där han låg på lit de parade med sitt nakna håriga bröst och med sitt av blod fläckade ansikte visade han sig som en inkarnation av ungdomen själv i sin sexualhunger och sin våldsmentalitet. Gränsdragningen mellan sexualitet och våld är hårfin. Tidens nya begrepp engagement föregås ofta av våldsamma sexualutlevelser. Först river man ned alla gamla moral-lagar för att skapa en ny värld men möts då av en stor hemlöshetskänsla. Man känner sig utstött från samhället och blir rädd för sig själv. Man flyr undan sitt individuella ansvar och söker bärga sig i ett nytt begrepp, den tredje världen, som har många drag gemensamma med nazismens tredje rike.

Detta är den generation som man ömsom kallat den förlorade, ömsom den omskakade.

Den generation, som var mogen för hembildning efter det andra världskrigets slut, var själsligt skakad eller skadad av de hemska upplevelserna under kriget. Denna ungdom skulle nu ta vid, när krigsgenerationen var färdig att avträda från aktiv tjänst i samhället.

Denna ungdom hade många bittra anklagelser att rikta mot den generation, som föräldrarna hörde till. De beskyllde dem för att ha velat kriget, att ha gått med på Hitlers och nazisternas grymheter. Denna belastade generation fanns inte bara i Tyskland utan den

fanns överallt. Efterkrigsungdomen i den krigshärjade världen fick växa upp under svåra ekonomiska och andliga förhållanden. Ungdomen kände sig oskyldig till allt det onda som gått över världen, men ändå skulle den böta för det som föräldrarna var skuld till. Ungdomen blev desperat och sökte bygga upp sin egen värld. Den tog därvid avstånd från det redan etablerade samhället och till och med när de ekonomiska förhållandena blev bättre kände man sig som främling i världen. Det fanns ingen plats längre för ungdomen. Denna värld var inte ungdomens värld utan föräldrarnas.

Social myt

Det nya i situationen är att inga politiska partier kunde engagera den unge vare sig i öst eller väst. Politiken blev smutsig, och ungdomen började att arbeta på att skapa en ny värld, som skulle vara dess egen. Aldrig någonsin har klyftorna mellan generationerna varit så stora. De unga sökte syndabockar och de fann dessa i föräldrarna och deras värld. Till och med familjeinstitutionen blev förhatlig.

Vid sidan av den politiska myten av i dag står sålunda en social myt. Gemensamt för dem båda är att de vänder sig mot det redan etablerade samhället. Hur denna myt tar sig uttryck kan man finna i en ledare i den finländska tidskriften FBT:s Barnkulturnummer, där Margaretha Starck skriver:

”De generationer som är vuxna i dag

är troligen redan förlorade. Deras förutsättningar att börja en bättre tid är små. Dagens ungdom sköter sig själv och ser ut att klara sig ganska bra. Därför borde teatermänniskor, folkbildare, författare och Yleisradio ab samt andra missionärer inse att det är barnen man borde satsa på och göra allt för att söka er-

bjuda dem en motvikt till det skadliga inflytande som föräldrar och lärare utövar. På detta sätt kan vi effektivt arbeta för medvetenhet, ansvar och meningsfullhet.”

Myten är redan född. Nu väntar ungdomen på sin store ledare. Och sedan . . . ?

POLITISKA UNGDOMSRÖRELSE

Ingen politisk rörelse kan fortbestå utan fördjupning och förnyelse. Om det förra är de äldres uppgift så är anledning att förvänta hälsosam förnyelse från ett yngre släkte. — — — Men å andra sidan visar det sig ofta inom ungdomsrörelserna ej blott en underskattning av den äldre generationens erfarenheter, utan vad värre är, en viss tendens till för tidig föråldring och åderförkalkning inom den organisation, varifrån förnyringen skulle komma.

Svensk Tidskrift 1929